

HUDUDLARDA UY-JOY KOMMUNAL XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Burxanova Go'zal Voxidjon qizi

Toshkent arxitektura-qurilish instituti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlarda uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish haqida so'z boradi. Muallif iqtisodiy ma'lumotlar hamda ilmiy manbalarga tayanib, mavjud adabiyotlar asosida muammoga aniqliklar kiritgan. Hududlarda uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish bo'yicha mavjud o'ziga xos yondashuvlar va nazariyalarni qiyosiy tahlil etgan.

Kalit so'zlar: Hududlar, uy-joy, kommunal xizmat, xo'jalik.

Aholi turmush darajasini oshirish va farovonligini yuksaltirishda ijtimoiy infratuzilma, jumladan kommunal xizmatlarining roli beqiyosdir. Shunga ko'ra, mamlakatimizda ushbu sohani rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Keyingi yillarda uy-joy kommunal xo'jaligi borasida respublikamizda ahamiyatli yutuq vamuvaaffaqiyatlarga erishilmoqda.

Hozirgi kunga qadar, sohada uy-joy kommunal xo'jaligi sohasida ko'pgina o'z yechimini kutayotgan muammolar saqlanib qolib, ularning echimini topishda asosiy e'tibor sohada boshqaruv tizimini takomillashtirish, uy-joy mulkdorlari shirkatlari faoliyati mexanizmini mustahkamlash, ta'mirlash va kommunal xizmat-larning haqiqiy bozorini shakllantirish, bu sohadagi monopo-liyalarni tugatish va eng asosiysi aholining turmush darajasini yaxshilash va farovonligini oshirishga qaratilmog'i lozim.

Mazkur uy-joy kommunal xo'jaligi sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish va uy-joy xo'jaligini boshqarishda uy-joy mulkdorlari bo'lgan fuqarolarning ishtirokini kuchaytirish bo'yicha dolzarb masalalar va hal etilishi lozim bo'lgan vazifalar 2017-2021-yillar mobaynida mamlakatimizda ustuvor vazifalar qatorida alohida e'tiborda bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi (1998), «Xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlari to'g'risida»gi Qonuni (2006), O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yilning 7 fevraldagi PF-4947-sonli «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi, 2017 yil 18 apreldagi «Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish tizimini boshqarishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmonlari, 2017 yilning 24 apreldagi «2017-2021 yillarda ko'p xonadonli uy-joy fondini saqlash va undan foydalanish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-2922-sonli qarori hamda sohaga tegishli boshqa huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi. Respublikamizda kommunal xo'jaligi tizimini rivojlantirish va aholini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlash masalasida ichki imkoniyatlardan foydalanish bilan bir qatorda xorijiy investitsiyalar va xalqaro moliyaviy institutlar kreditlaridan keng foydalanildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi hukumati kafolati ostida kommunal sohada rejalashtirilgan loyihalar amalga oshirishga 330 mln. AQSH dollaridan ortiq xorijiy investitsiyalarva kreditlar kiritilib 8 ta yirik loyihalar (2.1-jadval) amalga oshirildi. Shuningdek, yaqin yillarda respublikamiz kommunal xo'jaligi sohasida xalqaro moliyaviy institutlarning investitsiyalari va imtiyozli kreditlarini jalb etish hisobiga qiymati 293,8 mln. AQSH dollari qiymatiga teng bo'lgan 7 ta ustivor investitsion loyihalarni (2.2-jadval) amalga oshirish reja-lashtirildi.

Uy-joy kommunal xo'jaligi - bu murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim bo'lib, u aholi hayotiy ehtiyojlarini qondiradi. Uy-joy kommunal xo'jaligi sohasida iqtisodiyotning turli tarmoqlariga tegishli bo'lgan korxona va tashkilotlar tomonidan aholi turmu-shida gaz, suv, issiqlik

energiyasi kabi zarur bo'lgan resurslar yetkazib berilishi bilan birga ularda katta miqdordagi mehnatga layoqatli aholini ish o'rinlari bilan ta'minlaydi.

Uy-joy kommunal xo'jaligi tizimi aholi turar joylari, ma'mur va ishlab chiqarish binolari, noishlabchiqarish va ijtimoiy sohada foydalanilayotgan binolar, inshootlar, hududlar va uzatuvchi magistrallarga xizmat ko'rsatuvchi, foydalanish tashkil etuvchi, qurilish-ta'mirlash, transport, energiya ishlab chiqaruvchi va boshqa turli tovar va xizmatlarni amalga oshiruvchi korxonalardan tashkil topgan, keng qamrovli faoliyatining pirovard natijasi inson hayot faoliyatini tashkil etuvchi, shahar infratuzilmasini rivojlantiruvchi va ekologik muhitni yaxshilashga xizmat qiluvchi soha hisoblanadi.

Uy-joy kommunal xo'jaligi tizimining o'ziga xos xususiyati uning ko'p tarmoqliligi va turli tuman xizmatlardan tashkil topganligidadir. Ko'p soha va tarmoqlardan tashkil topgan uy-joy kommunal xo'jaligi tizimi o'z navbatida, turli tashkiliy-huquqiy va iqtisodiy asosdagi ishlab chiqarish va noishlabchiqarish sohasi korxona va tashkilotlariga xizmat ko'rsatadi, ular faoliyatini tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uy-joy kommunal xo'jaligi aholini farovon hayot kechirishi uchun shart-sharoitlarni yaratish bilan bog'liq ekan albatta, aholi yashaydigan shahar va qishloqlarda turli xildagi kommunal xizmatlarga ehtiyoj mavjud bo'ladi. Doimiy yashash joylarida aholi sonining ko'payib borishi o'z navbatida kommunal xizmatlarga ehtiyojning ortib borishiga olib keladi. Masalan, hozirgi kunda chekka hududlarda joylashgan kichik qishloqda faqat elektr energiyasi ta'minoti tashkil etilgan, qishloq joylari va aholi yashash markazlarida (posyolkalar) elektr energiyasi, gaz va ichimlik suvi ta'minoti tizimi faoliyat ko'rsatsa, shaharlarda esa kommunal xizmatlarning turli tuman shakllari mavjud. Kommunal xo'jahk tizimi va kommunal xizmatlarning tashkil etilish darajasi aholiga farovon yashash uchun yaratilgan shart-sharoitni ko'rsatadi. Aholi sonining ko'payib borishi ma'lum hudud chegaralarining kengayib borishiga, kommunal xizmatlar tizimining takomillashib borishiga va vaqt o'tishi bilan qishloq joylarining aholi yashash markazlariga, aholi yashash markazlarining esa shaharlarga aylanishiga olib keladi.

Shahar bu yirik aholi yashovchi ma'muriy hudud bo'lib, u ishlab chiqarish, savdo va madaniyat markazi hisoblanadi. Shahar kommunal xo'jalik tizimi nafaqat aholining farovon yashashi uchun shart-sharoit yaratuvchi, balki barcha turdagi ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish korxonalari, ijtimoiy soha va ma'muriy boshqaruv tizimi korxona va tashkilotlariga turli kommunal xizmatlar ko'rsatuvchi korxonalar majmuasidan tashkil topadi. Yuridik mavq'ega ega bo'lgan har qanday korxona o'z faoliyatida kommunal xizmatlarning u yoki bu turlaridan foydalanadi.

Uy-joy kommunal xo'jaligi tizimi tarkibiga kiruvchi korxona va tashkilotlar, ko'rsatadigan xizmat turlaridan kelib chiqib, asosan quyidagi guruhlarga bo'linadi:

1) Uy-joy majmuasiga xizmat ko'rsatish va uy-joy fondini ta'mirlash-qurilishtashkilotlari;

2) Issiqlik energiyasi ta'minoti xo'jaligi;

3) Gazta'minoti xo'jaligi;

Elektr energetika ta'minoti va ko'chalarni yoritish xo'jaligi;

Suv ta'minoti va oqova-quvur xo'jaligi;

Muxandislik tizimlari va inshootlari (lift, havoni shamollatish - sovitish va boshqalar)ga xizmat ko'rsatish korxonalari.

Uy-joy kommunal xo'jaligi shahar xo'jaligining asosiy qismini tashkil etib, shahar xo'jaligi infratuzilmasida uy-joy kommunal xo'jaligi bilan bevosita bog'liq bo'lgan va kommunal xo'jaligi tizimining ajralmas qismi hisoblanuvchi sohalarga quyidagilar kiradi:

Yo'l xo'jaligi va shahar aholi tashish transporti;

Aloqa xizmati va muhandislik kommunikatsiyalari, xabar beruvchi va yong'in xavfsizligini ta'minlovchi xizmatlar;

Ko'kalamzorlashtirish va obodonlashtirish;

Sanitariva-gigiyena va ekologik himoyani ta'minlash hamda nazorat qilish xizmatlari;

5. Istirohat bog'lari, xiyobonlar, cho'milish havzalari va basseynlari;

6. Haykallar va tarixiy obidalarni saqlash;

7. Mehmonxona xo'jaligi;

Ishlab chiqarish kuchlari, turar joy hududlari va transport tizimlarining joylashishi kommunal xo'jaligi korxonalarining tashkil etilishi va samarali faoliyat ko'rsatishga ta'sir qiladi. Shu sababli har bir shaharda o'ziga xos kommunal xo'jaligi tizimi shakllanadi. Mazkur tizim faoliyati samaradorligini oshirish joylarda boshqaruv mexanizmining tashkil etilganligiga bog'liq bog'ladi. Amaliyotda kommunal-xo'jaligi tizimi faoliyati mahalliy hokimiyat tomonidan koordinatsiya qilinadi. Har bir shahar, tuman hokimiyati huzurida uy-joy kommunal xo'jaligi sohasi faoliyatini tartibga soluvchi va muvofiqlashtiruvchi xizmatlar faoliyat ko'rsatadi. Masalan, Toshkent shahrida kommunal xo'jaligi tizimi faoliyati Toshkent shahar hokimiyati qoshidagi Kommunal xo'jaligi bosh boshqarmasi tomonidan tartibga solinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mazkur xizmatlar faoliyati kommunal xo'jaligi tizimini ma'muriy boshqarishga emas, balki sohadagi korxona va tashkilotlar o'rtasida raqobat muhitini shakllantirishga, ular faoliyatini shartnoma munosabatlari asosida tashkil etishga yo'naltirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Игнатов В.Г., Батулин Л.А., Бутов В.И. Экономика социальной сферы. Ростов на Дону, 2004.
2. Данилов А.С., Юлдашев З.А. «Национальная экономика» Москва, 2003.
3. Ефимова М.Р., Багнова С.Г. «Социальная статистика» М.: Финансы и статистика, 2003.
4. Ishmuxamedov A.E., Kalanova M.Z. «Ijtimoiy soha iqtisodiyoti» Ma'ruzalar matni T.: TDIU, 2005.
5. Ефимова М.Р., Менеджмент в туристическом бизнесе: учеб. Пособ. –М.: КНО –РУС, 2005. -192с.
6. Жукова М.А. Менеджмент в туристическом бизнесе: учеб. пособие – М.: КНО - РУС, 2005 -192 стр.
7. Филипповский Е.Е. Шмарова Л.В. Экономика и организация гостиничного хозяйства. – М.: ФиС, 2005 – 176 стр.
8. Современная социальная политика: между планом и рынком. Учебное пособие. М. фирма Гардарики 2004.
9. Bekmuradov A.SH. va boshqalar O'zbekiston iqtisodiyotni liberallashtirish yo'llarida. 1-qism. Makroiqtisodiy siyosat va iqtisodiy islohotlar. – T.: TDIU, 2005.
10. Асаев Т.Ш. Управление социальным развитием М.: изд. МГУ, 2004.
11. Гуляев В.Г. Туризм: Экономика и социальное развитие. –М.: ФиС, 2004. -272ст